

STRATEGIDOKUMENT

Hur möjliggöra offentlig upphandling av sjömat, producerad i recirkulerande vattenbruk

Sammanfattning

Ökad produktion av fisk i recirkulerande system behövs, eftersom efterfrågan av sjömat ökar både i Sverige och i övriga världen och dessa system undviker en del av de problem som traditionella, öppna system brottas med och som gör det svårt eller omöjligt att expandera i nödvändig utsträckning.

Offentlig upphandling kan främja denna produktionsform genom att väga in andra samhällsvärden som gynnas i samband med etablering och drift. Exempelvis de som räknas upp nedan.

En ändring av exempelvis EUs strukturfonder kan ge möjlighet till ökad budget för offentliga inköp av hållbart producerad fisk

Resonemang

Fisk är ett utmärkt livsmedel och har stor roll att spela i den globala matförsörjningen. Resurserna av vild fisk bedöms inte kunna öka mer än marginellt och kan inte möta framtida behov. De traditionella metoderna för fiskodling har svårt att öka på grund av begränsade miljötillstånd i princip i hela EU.

Intresset växer därför för produktion av fisk i recirkulerande system som ger möjlighet till ökad återanvändning av använda resurser i form av näring, energi och vatten. Med ökad återanvändning följer bättre hushållning med naturresurser och möjlighet till cirkulär ekonomi. Mindre påverkan på omgivningen ger också god möjlighet till placering av produktionen nära konsumenten.

Produktionsmetoden är relativt ung och har därför några väsentliga konkurrensnackdelar som ökar produktionskostnaden, jämfört med traditionell produktion av fisk. Dessa är i huvudsak följande fyra:

- högre investeringskostnad
- högre driftskostnad
- högre risk
- nya kompetenskrav

De två första punkterna kan i viss mån kompenseras genom kortare transport och eventuell kapning av mellanled. Den högre risken beror i huvudsak på att produktionsmetoden är ung och att erfarenhet saknas eller är svårtillgänglig från lönsamma anläggningar som varit i drift en längre tid. Risken kommer därför med tiden att sjunka, i takt med att erfarenhet byggs. De nya

De Recirkulerande Vattenbrukarna Sverige PO

kompetenskraven, kommer sig i huvudsak av att man arbetar med en betydligt mindre vattenvolym i förhållande till hur mycket foder som används. Det kräver kompetens om vattenkemi för att hålla jämn och god vattenkvalitet så att fisken trivs.

De ekonomiska svårigheterna att få lönsamhet i produktion av matfisk i recirkulerande system beror i huvudsak på konkurrens av billigare utbytbara produkter som är producerade i mer mogna produktionssystem som redan passerat den inledande fasen och betalt av utvecklingskostnaderna. Det gäller såväl odlad som vildfångad fisk men också annat utbytbart protein som kyckling och gris. Ytterligare en problematisk konkurrensfaktor är den globala matmarknaden som hanterar livsmedel producerade i många olika länder med vitt skilda regler för produktion.

Målet med följande resonemang är att belysa hur andra värden än enbart ett utbytbart protein kan användas för att stödja en bransch i utveckling som behöver många nystartande entreprenörer. Offentlig upphandling skall vara konkurrensneutral, så dessa värden måste vara av sådan art att alla har möjlighet att konkurrera. Offentlig upphandling sker med skattemedel och rimligt vore att det regelverk och de lagkrav som ställs på svenska producenter också är minimikrav på hur de i Sverige offentligt upphandlade livsmedlen är producerade, i Sverige eller någon annan stans. Om inte, är det svårt att se hur upphandlingen kan vara konkurrensneutral.

Livsmedelsupphandlare har stor möjlighet att ställa krav på producenter som driver utvecklingen åt ett mer hållbart samhälle. Ställer man inga extra krav betyder det att man accepterar den lägsta standarden inom miljö-, djurskydd och arbetsförhållanden som är tillåten enligt EUs lagstiftning. Eller ännu sämre standard om alla länders lagstiftning granskas, vars produkter erbjuds på den svenska marknaden.

De extra krav som en upphandlare kan ställa och som driver utveckling åt rätt håll är sådana att de gynnar alla som producerar bra och fortlöpande försöker förbättra sin verksamhet. Ett rimligt krav som kan vara en konkurrensfördel för bra producenter är spårbarhet, även vad gäller ursprunget till ingredienserna i fiskfodret. Annars nämns ofta miljö, resurshushållning, klimat, djurhälsa, arbetsförhållanden och transporter som krav som kan ställas för att hjälpa utvecklingen åt rätt håll. För att inte utesluta små producenter måste man vara flexibel i sina krav på storlek av fisken under året och att det ibland är svårt att leverera vissa delar av året.

Alla krav medför naturligtvis ett högre pris, både på den upphandlade produkten men också på resursen som behövs för upphandling, uppföljning och kontroll. Det blir till slut en fråga om vad som ryms i budget.

För att se om budget kan utökas kan andra värden, än att det produceras livsmedel, spela in och prissättas, som exempelvis:

- att en lokal produktion kan erbjuda samarbete med skolors undervisning såsom studiebesök, praktikplatser och projektarbeten.
- den ökade kompetensen som byggs lokalt om vattenkemi kan ha betydelse för annan verksamhet i närheten
- att en lokal produktion skapar arbetstillfällen lokalt

De Recirkulerande Vattenbrukarna Sverige PO

- att fisken fysiskt finns lokalt och att kunskap om hur fisk produceras finns lokalt, har ett värde ur ett civilförsvarsperspektiv
- att en fiskodling kan ha synergieffekter med annan redan etablerad lokal verksamhet, som jordbruk eller växthusodling
- att fiskodlingar strategiskt utplacerade kan utgöra vattenresurs vid brand
- lokalproducerad fisk kan vara en tillgång för restaurang och turistverksamhet

En annan möjlighet att öka budget för inköp av offentliga måltider skulle kunna vara att EUs strukturfonder, exempelvis fiskerifonden, genom finansiella instrument möjliggör för offentliga uppköpare att söka bidrag för att ha råd att göra mer hållbara inköp av fisk och därmed driva den gemensamma fiskeripolitiken framåt. Detta skulle, förutom att ge mer hållbart producerad fisk till skolor och äldreboende, flytta den administrativa bördan från producent till upphandlare. Som entreprenör är det betydligt bättre att försöka vinna en upphandling och sedan leverera produkten än att söka bidrag för ett ombyggnadsprojekt och sedan försöka sälja produkten och samtidigt redovisa projektet till EU.

Märk väl att vi inte säger att recirkulerande vattenbruk är det mest hållbara i alla lägen men det kan vara det i vissa lägen och då vill vi gärna vara med och ge anbud förutsatt att uppköparen har råd att vara hållbar.

Ola Öberg

De Recirkulerande Vattenbrukarna Sverige Ekonomisk Förening